

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ АНГЛОМОВНОЇ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PREREQUISITES FOR THE FORMATION OF ENGLISH-SPEAKING STRATEGIC COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

У статті наголошено, що у сучасному світі все більше постає проблема затребуваності у фахівцях, які на високому рівні володіють англійською мовою, на що вказується у Програмі для немовних ЗВО (2004) та у Common European Framework of Reference (2018) на рівнях B1 та B2 та розкрито актуальність і важливість висвітлення психолого-педагогічних передумов оволодіння англійською мовою навчально-стратегічною компетентністю майбутніми вчителями початкової школи. Вважаємо, що основою для формування англійськомовної навчально-стратегічної компетентності є стратегічне мислення. Опис дефініції «стратегічне мислення», вивчення його складових і характеристик, розробка нової ефективної методики формування іншомовної комунікативної компетентності з урахуванням особливостей стратегічного мислення є перспективним напрямком для оптимізації освітнього процесу у немовному закладі вищої освіти з іноземної мови. У статті наведено і проаналізовано поняття «стратегічного мислення» сучасних дослідників, дано власне робоче визначення поняття «стратегічне мислення» для освітнього процесу формування англійськомовної навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів. Стратегічне мислення – особливий, складний вид інтелектуальної діяльності, здійснення якої залежить від набору компетентностей, які пов'язані з генеруванням нового для досягнення конкурентної переваги, розробкою і вибором нових, релевантних стратегій і стратегічних дій, які забезпечать навчальний розвиток студента. Услід за Н.Д. Стрєкаловою подано 12 характеристик і 10 компонентів стратегічного мислення на основі аналізу двох кластерів наукових робіт. До першого кластеру автор відносить роботи 1994-2007 рр., адже у цей період науковці розглядають стратегічне мислення перш за все як психологічний феномен; до другого кластеру входять роботи 2011-2016 рр., коли стратегічне мислення розглядається як професійно-освітній феномен. Перспективою подальших досліджень є побудова ефективної методики формування англійськомовної навчально-стратегічної компетентності з урахуванням особливостей і характеристик стратегічного мислення. Отже, оволодіння англійськомовною навчально-стратегічною компетентністю майбутніми вчителями початкової школи на відповідному рівні вимагає інтенсивної роботи, а ефективна організація освітнього процесу з урахуванням стратегічного мислення у немовному закладі вищої освіти значно прискорить цей процес.

Ключові слова: навчально-стратегічна компетентність, стратегічне мислення,

стратегії, іноземна мова, англійська мова, майбутні вчителі початкової школи.

The article emphasizes that in the modern world there is an increasing problem of the demand for specialists who have a high level of English, which is indicated in the Program for Non-Language Higher Education (2004) and in the Common European Framework of Reference (2018) at levels B1 and B2 and revealed the relevance and importance of highlighting the psychological and pedagogical prerequisites for mastering English-language strategic competence of future primary school teachers. We believe that the basis for the formation of English-speaking strategic competence is strategic thinking. The description of the definition of "strategic thinking", the study of its components and characteristics, the development of a new effective methodology for the formation of foreign language communicative competence, taking into account the features of strategic thinking, is a promising direction for optimizing the educational process in a non-language institution of higher education in a foreign language. The article presents and analyzes the concept of "strategic thinking" of modern researchers, gives the actual working definition of the concept of "strategic thinking" for the educational process of forming the English-language strategic competence of future teachers. Strategic thinking is a special, complex type of intellectual activity, the implementation of which depends on a set of competencies that are related to the generation of new things to achieve a competitive advantage, the development and selection of new, relevant strategies and strategic actions that will ensure the student's educational development. Following N.D. Strelakova presented 12 characteristics and 10 components of strategic thinking based on the analysis of two clusters of scientific works. To the first cluster, the author includes the works of 1994-2007, because during this period scientists consider strategic thinking primarily as a psychological phenomenon; the second cluster includes the works of 2011-2016, when strategic thinking is considered as a professional and educational phenomenon. The prospect of further research is the construction of an effective methodology for the formation of English-language strategic competence, taking into account the peculiarities and characteristics of strategic thinking. Therefore, the acquisition of English-language strategic competence of future primary school teachers at the appropriate level requires intensive work, and the effective organization of the educational process taking into account strategic thinking in a non-language institution of higher education will significantly accelerate this process.

Key words: strategic competence, strategic thinking, strategies, foreign language, English language, future primary school teachers.

УДК 371.134:371.686+811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.2.22>

Конотоп О.С.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри мов і методики
їх викладання
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається глобальне реформування усіх ланок освітньої системи, що зумовлено не лише об'єктивними вимогами часу, а й станом самої системи освіти. Інтеграція вітчизняної вищої освіти в світовий, зокрема європейський, освітній простір, необхідність забезпечення конкурентоспроможності освіти в сучасному інформаційному суспільстві, вимагають її суттєвої модернізації [2]. У сучасному світі все більше постає проблема затребуваності у фахівцях, які на високому рівні володіють англійською мовою, на що вказується у Програмі для немовних ЗВО (2004) та у Common European Framework of Reference (2018) на рівнях B1 та B2.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів методики навчання іншомовної навчально-стратегічної компетентності займалися багато науковців: (О.П. Биконя, Ю.П. Гудима, І.П. Задорожня, Н.В. Зінукова, Т.М. Каменєва, Т. Н.В. Майер, О.С. Синекон, О.Б. Тарнопольський, В.В. Черниш та ін.) [3, 4]. Методистами, психологами і педагогами було вирішено широке коло наукових питань, які пов'язані з визначенням змісту і мети навчання, відбору навчального матеріалу для відповідного навчання, оцінювання і вдосконалення методики навчання іншомовної навчально-стратегічної компетентності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте досліджено не всі аспекти, зокрема, незважаючи на проведені дослідження, ще й досі поза увагою науковців залишається такий важливий аспект як стратегічне мислення, яке, на нашу думку, становить базу для формування іншомовної навчально-стратегічної компетентності.

Метою статті є висвітлення важливості розвитку стратегічного мислення для формування іншомовної навчально-стратегічної компетентності (НСтК) у майбутніх вчителів початкової школи (ПШ).

Виклад основного матеріалу. Стратегічне мислення є однією з найважливіших

компетентностей у сучасному світі. З 1990-х років спостерігається значний інтерес науковців щодо цієї проблеми (О.С. Виханский, А.Н. Петров, Н.Д. Стрекалова, Г.Н. Константинов, 2015, J.M. Liedtka, 1998; I. Bonn, 2001, 2005; B. Caporale, 2015; A. Casey, E. Goldman, 2001; A. Chevallier, 2016; A. Dixit, J. Nalebuff, 2010; E. Goldman, 2007; H. Mintzberg, 1994 та ін.). Тематика стратегічного мислення найбільш популярна в економіці та управлінні, але вкрай важлива і для освітнього процесу. Розглянемо дефініції терміну «стратегічне мислення» у сучасних наукових дослідженнях у хронологічному порядку (табл. 1).

На основі узагальнення даних, отриманих Н.Д. Стрекаловою, яка займалася вивченням проблеми стратегічного мислення, спробуємо дати робоче визначення поняття «стратегічне мислення» для навчального процесу формування НСтК майбутніх учителів ПШ. Стратегічне мислення – особливий, складний вид інтелектуальної діяльності, здійснення якої залежить від набору компетентностей, які пов'язані з генеруванням нового для досягнення конкурентної переваги, розробкою і вибором нових, релевантних стратегій і стратегічних дій, які забезпечать навчальний розвиток студента. На нашу думку, саме стратегічне мислення є основою формування англомовною НСтК [5].

Також Н.Д. Стрекалова виявила 12 характеристик і 10 компонентів стратегічного мислення на основі аналізу двох кластерів наукових робіт. До першого кластеру автор відносить роботи 1994-2007 рр., адже у цей період науковці розглядають стратегічне мислення перш за все як психологічний феномен; до другого кластеру входять роботи 2011-2016 рр., коли стратегічне мислення розглядається як професійно-освітній феномен [7, с. 395]. Узагальнені дані дослідження Н.Д. Стрекалової подаємо у таблиці 1.3.2. [7, с. 393-394].

Н.Д. Стрекалова стверджує, що стратегічне мислення можна сформулювати під час навчання засобами інтегрованого підходу, який базується на об'єднанні і одночасному системному використанню (у взаємозв'язку) трьох основних

Таблиця 1

Поняття «стратегічне мислення» у сучасних наукових дослідженнях

№	рік	трактування терміну	дослідник
1.	2015	сукупність особистісних або організаційних навичок, які дозволяють ефективно керувати потоком стратегічних рішень	Константинов Г.Н. [6]
2.	2016	здатність виробляти для себе такі рішення з приводу дій, в результаті здійснення яких можна отримати і утримувати бажане	Виханский О.С. [1]
3.	2018	особливий, складний вид інтелектуальної керуючої діяльності, здійснення якої залежить від набору компетентностей, які пов'язані з генеруванням нового розуміння бізнесу щодо досягнення конкурентної переваги, розробки і вибору нових, релевантних стратегій і стратегічних дій, які забезпечують зростання ефективності бізнесу	Стрекалова Н.Д. [7]

**Характеристики і компоненти процесу стратегічного мислення у сучасних дослідженнях
(укладена Н.Д. Стрекаловою, 2018)**

Характеристики/ компоненти	Перший кластер								Другий кластер						
	Mintzberg, 1994	Hanford, 1995	Liedtka, 1998	Heracleous, 1998	Bonn, 2001	Gratz, 2002	Bonn, 2005	Омае, 2007	Casey, Goldman, 2011	Nuntamanop, Karanen, Igel, 2013	Grundy, 2014	Goldman, Scott, Follman, 2015	Chevallier, 2016	Константинов, 2015	Виханский, 2016
<i>характеристики</i>															
1. Концептуальний	+								+	+		+			
2. Абстрактний		+													
3. Цілеспрямований (сфокусований намір)	+		+						+			+			
4. Системне бачення майбутнього			+		+		+		+			+			
5. Бачення майбутнього у довготривалій перспективі	+	+	+	+	+		+		+						
6. Креативний	+			+	+	+	+	+		+	+				
7. Інтуїтивний	+					+							+		
8. Раціональний						+	+						+		
9. Інноваційний						+					+		+		
10. Дивергентний				+		+									
11. Конвергентний							+								
12. Інтелектуальна гнучкість (опортунізм)			+						+			+			
<i>компоненти (мисленнєві операції)</i>															
1. Сканування (збір даних)									+			+	+		
2. Постановка питання (опитання)									+			+	+		
3. Розгляд ситуації з різних сторін											+				
4. Осмислення стратегічних проблем									+	+		+			
5. Розробка стратегічних рішень							+						+	+	+
6. Перевірка гіпотез (тестування)			+				+		+			+			
7. Аналіз	+							+		+			+		
8. Синтез	+			+		+		+		+			+		
9. Ошук, оцінка, вибір варіантів											+		+		
10. Проектування	+												+		

підходів – компетентнісного, ситуаційного і процесуального [7, с. 402]. Ідея інтегрованого підходу дослідниці полягає у тому, щоб цілеспрямовано, систематично і планомірно, спираючись на компетентнісний, ситуаційний і процесуальний підходи формувати навички і вміння думати стратегічно відповідно до різних контекстів під час спеціально організованого навчання. Отже, стратегічному мисленню можна і потрібно навчати під час освітнього процесу з іноземної мови у закладі вищої освіти.

Перспективою подальших досліджень є побудова ефективної методики формування англійської мовної навчально-стратегічної компетентності з урахуванням особливостей і характеристик стратегічного мислення. Отже, оволодіння англійською мовною навчально-стратегічною компетентністю майбутніми вчителями початкової школи на відповідному рівні вимагає інтенсивної роботи, а ефективна організація освітнього процесу з урахуванням стратегічного мислення у немовному закладі вищої освіти значно прискорить цей процес.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виханський О.С. 2016. Научение как основа стратегичности поведения. ЭКО (4): 103-116.
2. Конотоп О.С. Вимоги до іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах євроінтеграції. Інноваційна педагогіка. 2020. № 8. С. 57-61.
3. Конотоп О.С. Навчально-стратегічна компетентність у контексті сучасних вітчизняних науково-методичних досліджень. Педагогічний альманах. 2018. Випуск 39. С. 44-50.
4. Конотоп О.С. Навчально-стратегічна компетентність у контексті сучасних зарубіжних науково-методичних досліджень. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія Педагогічні науки. № 7 (163). 2020. с. 193-197.
5. Конотоп О.С. Стратегічне мислення як основа формування іншомовної навчально-стратегічної компетентності у студентів немовних закладів вищої освіти. Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 23–24 квіт. 2020 р.): у двох томах. Т. 2 / гол. ред.: О. М. Тогочинський. Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПТС, 2020. С. 343-346.
6. Констатнтинов Г. Стратегическое мышление. Москва: Синтегра СМ, 2015. 189 с.
7. Стрекалова Н.Д. Стратегическое мышление менеджеров: сущность, проблемы и подходы к развитию. Вестник СПбГУ. Менеджмент. 2018. Т. 17. Вып. 3. С. 384-411.